

ФІНАНСОВО-ПРОМИСЛОВІ ГРУПИ В РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

Луцький національний технічний університет,
кафедра фінансів,
43018, м. Луцьк, вул. С. Ковалевської, 29,
тел.: 0332789948

Анотація. У статті досліджуються роль і значення фінансово-промислових груп у реалізації інвестиційних проектів, конкурентні переваги, які отримують промислові підприємства та банки від участі в складі інтегрованого об'єднання. Окреслено коло проблем у реалізації інвестицій завдяки створенню фінансово-промислових груп і шляхи їх вирішення.

Ключові слова: фінансово-промислова група, інвестиції, інновації, інноваційна спрямованість економіки, інвестиційна діяльність, ефективність інвестиційної діяльності, інвестиційна привабливість, інвестиційний потенціал, конкурентні переваги.

Annotation. In the article a role and value of financially industrial groups is probed in realization of investment projects, competitive edges which get industrial enterprises and jars from participation in composition a computer-integrated association. Outlined circle of problems in realization of investments due to creation of financially industrial groups and ways of their decision.

Ключові слова: financial and industrial group, investment, innovation, innovation orientation of the economy, investment, investment efficiency, investment attractiveness, potential, competitive advantage.

Вступ. Інвестиції є одним із напрямів економічної діяльності суб'єктів господарювання. Результатом інвестицій може бути: виготовлення нових видів продукції, застосування нової технології, завоювання нових ринків продукції і т. п. Основним фінансовим результатом є отримання додаткового прибутку. Особливе значення в реалізації інвестиційних проектів відіграє їх інноваційна складова, без якої неможливо створити конкурентоспроможну продукцію. Інновації являють собою засіб конкурентної боротьби, оскільки ведуть до зменшення собівартості продукції, до відкриття і освоєння нових ринків.

Реалізація заходів, які забезпечують інвестиційно-інноваційний розвиток, є досить дорогим. І більше переваг у їх реалізації отримують фінансово-промислові групи, які мають у своєму розпорядженні достатні фінансові ресурси й належну матеріальну базу.

Питання, що стосуються створення та функціонування фінансово-промислових груп (ФПГ), переваг, які отримують окремі їх члени від участі в інтегрованому об'єднанні, достатньо висвітлені в економічній літературі.

У працях українських учених досліджуються проблеми, які стоять перед промисловими підприємствами в процесі реалізації інвестиційних проектів. Значною мірою ці проблеми зумовлені відсутністю необхідного фінансового капіталу, який можуть надати банківські установи. Мова йде про його конкретну спрямованість і скоординованість у використанні.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення місця і ролі фінансово-промислових груп у реалізації інвестиційних проектів, забезпечення їх інноваційного характеру, обґрунтування переваг, які отримують окремі учасники групи від участі в складі групи.

Результати. Інноваційна спрямованість економіки супроводжується суттєвими зрушеннями в структурі виробництва, появою і широким розповсюдженням нових організаційних форм ведення бізнесу. Із цієї точки зору саме ФПГ мають реальні мож-

ливості для реалізації інноваційної складової інвестиційних процесів. Тимчасове вивільнення грошових коштів на одному підприємстві, членові ФПГ, може направлятися на покриття потреб у грошових коштах інших. У той самий час фінансовий капітал отримує можливість більш раціонально, з найменшим ризиком, здійснювати свій кругообіг. Промислове підприємство отримує можливість залучити додаткові фінансові ресурси для реалізації власних інвестиційних потреб, а банк – ефективно вкладати вільні кошти у вигідні проекти, а також отримувати дохід від реалізації нововведень у довгострокову перспективу.

Іншою причиною зростання ролі ФПГ у сфері інвестицій є стрімкий ріст затрат на їх реалізацію. Це пов'язано, у першу чергу, із збільшенням витрат на науково-дослідне обладнання, прилади й інструменти; підвищену заробітну плату висококваліфікованим науково-технічним та інженерним кадрам; підготовку виробництва та виробництво результатів інновацій; просування їх на ринку й т. д.

Безумовно, потрібно стимулювати підвищення інвестиційної активності й інструменти економічної політики.

Для підвищення інноваційної діяльності ФПГ держава може використовувати декілька форм підтримки цієї діяльності.

За рівнем і формами підтримки у світовій практиці прийнято виділяти:

1. Стратегію активного втручання.
2. Стратегію децентралізованого регулювання.
3. Змішану стратегію [1, с.54].

У реалізації інвестиційних проектів, у рамках ФПГ, повинні бути зацікавлені всі її члени, а особливо – промислові підприємства та фінансові установи, які утворюють основу групи.

У промисловості існує ряд проблем, які суттєво впливають як на реалізацію інвестиційних процесів, так і на її ефективність.

По-перше, нині макроекономічна ситуація не сприяє активній інвестиційній діяльності. Це значною мірою зумовлено низькою конкурентоспроможністю вітчизняних підприємств; високим рівнем інфляції; дороговизною кредитів для підприємств; складною податковою системою, яка не стимулює інвестиційну діяльність.

По-друге, відсутній економічний механізм, який стимулює довгострокові інвестиції. Його формування залежить від державної політики, спрямованої на вихід з інвестиційної кризи. Разом з тим у його формуванні повинні бути зацікавлені й суб'єкти господарювання.

Великою мірою інтеграція промислового й фінансового капіталу залежить від інвестиційної привабливості підприємства.

О.В. Носова відмічає: “Під час оцінки інвестиційної привабливості підприємства важливу роль відіграють так звані чинники ринкової інфраструктури. До них відносяться котирування і обсяг продажу акцій даного підприємства на фондових ринках. Стан ринкової інфраструктури характеризує розвиток і ефективність використання ринкового інструментарію у діяльності підприємства, наприклад, маркетингу, що відіграє у сучасних умовах визначальну роль у економічному успіху підприємства” [2, с.123].

Підхід І.О. Бланка до оцінки інвестиційної привабливості бізнесових структур ґрунтується на вивченні послідовних станів інвестиційного ринку під час розробки стратегії інвестиційної діяльності та формуванні ефективного інвестиційного портфеля [3].

А. Гайдуцький пропонує використовувати метод порівнянь, який має охоплювати такі основні складові інвестиційного процесу: порівняння між об'єктами інвестування, між суб'єктами інвестування (інвесторами) і між умовами інвестування (чинниками інвестиційної привабливості) [5, с.123].

Підприємство повинно мати реальні конкурентні переваги для реалізації інвестиційного проекту. Одним з основних результатів інвестиційної діяльності є створення конкурентоспроможної продукції. Конкуренція спонукає постійно шукати й знаходити нові види продуктів і послуг, поліпшувати якість продукції, розширювати асортимент, знижувати витрати виробництва, оперативно реагувати на зміну побажань споживачів. У той самий час конкуренція у сфері інвестиційної діяльності – це свого роду конкурс неординарних вирішень науково-технічних, соціально-економічних та інших не менш важливих проблем.

Можливість реалізації конкурентних переваг промислових підприємств суттєво підвищується в рамках фінансово-промислової групи.

На нашу думку, це ґрунтується на такому:

1. Промислове підприємство, у межах ФПГ, більшою мірою буде впливати на економічні відносини, а значить, успішно реалізувати власні конкурентні переваги.

2. Мета реалізації інвестиційних проектів полягає в забезпеченні в економіко-соціальному розвитку підприємства й усієї групи в цілому. Можливість впливу на інвестиційний клімат, а також результативність цієї діяльності зростають у рамках ФПГ.

3. Головною умовою забезпечення стійкого зростання промислового комплексу країни є інвестиційна діяльність. Найбільш ефективною буде підтримка державою потужних бізнесових структур, у т. ч. ФПГ.

4. Активізація інвестиційної діяльності підприємств усіх форм власності, забезпечення залучення інвестиційних ресурсів для реалізації пріоритетних напрямів розвитку. Ці можливості значно зростають у рамках ФПГ.

5. Основним фактором активізації інвестиційної діяльності промисловості, поряд із соціально-політичною стабілізацією та економічним зростанням, є формування ефективного механізму управління і координації інвестиційною діяльністю.

Особливу роль у реалізації інвестиційних проектів відіграє банківський капітал. Промисловий капітал обслуговує сферу виробництва, банківський – забезпечує фінансову сферу. З економічної точки зору, це повністю самостійні сфери функціонування капіталу. Але повноцінно функціонувати один без одного вони не можуть.

Об'єднання цих двох капіталів дає можливість отримати приріст доходу: промислового підприємства – за рахунок залучення додаткових фінансових ресурсів і прискорення обороту власного капіталу; банку – за рахунок ефективного вкладання грошових коштів і зменшення ризику.

Зацікавленість банків у фінансуванні інвестиційних проектів зумовлена також іншими причинами. Плата за користування кредитом для реального виробництва значно перевищує отриманий дохід. Тому кредити залучаються в основному для поповнення обігового капіталу, а не для фінансування інвестиційних проектів. Потреба в інвестиціях найбільш висока в галузях, у яких їх реалізація вимагає більших затрат і має більш тривалий період як реалізації, так і віддачі (наприклад, машинобудування).

Банки можуть виступати як самостійні суб'єкти інвестиційної діяльності. Як відмічає Т.Д. Косова [6], розрізняють інвестиційні банки двох типів. До першого типу відносяться банки, які виконують операції виключно з розміщення і торгівлі цінними паперами. Для банків другого типу притаманними є операції із середньострокового й довгострокового кредитування.

Банк, який є фінансовою складовою фінансово-промислової групи, поєднує функції цих двох типів банків. Він повинен виконувати операції як із цінними паперами, так і проводити операції з кредитування інвестиційної діяльності членів ФПГ.

Ефективність діяльності банків у межах ФПГ значною мірою залежить від величини банку: середній розмір активів українських банків значно менший від банків більшості країн: від десятих (США) до тисячі разів (Японія) [7, с.14]. Невеликі банки,

як правило, орієнтовані на короткострокове кредитування, що дає можливість отримати доходи за короткий інтервал часу, підвищує ліквідність банку й зменшує ризик від інвестиційної діяльності. І, навпаки, чим більший банк, тим більші його можливості з надання довгострокових кредитів, що підкреслює його зацікавленість в інвестиційній діяльності.

Безумовно, це не означає, що малі банки не можуть брати участь у складі ФПГ. Фінансовий капітал банку має відповідати потребам інших членів групи. Тобто банк повинен мати відповідний інвестиційний потенціал. “Банківський інвестиційний потенціал – це наявні банківські інвестиційні ресурси, їх оптимальна структура та вміння раціонально використовувати їх для досягнення поставленої мети. ... Інвестиційний потенціал банку визначається наявністю банківських інвестиційних ресурсів для здійснення реальних і фінансових інвестицій, які матеріалізуються в новостворених факторах виробництва та його інфраструктурі” [7, с.14].

У рамках ФПГ банк забезпечує інвестиційні потреби учасників груп, можливість отримувати доходи від реалізації інвестиційних проектів. Інвестиції повинні мати інноваційну спрямованість. Разом з тим банки мають забезпечувати й власний розвиток. Діяльність банківської установи як самостійної юридичної особи не повинна обмежуватися рамками ФПГ. Це має бути свого роду універсальний банк нового типу. Як пише Деринг Ханс-Ульріх, “традиційний універсальний банк ... – ...відходить у минуле. На зміну йому повинен прийти новий тип трансформованого, сфокусованого й регенерованого банку як сучасної фінансової установи”, і далі: “Класичний універсальний банк Європи повинен кинути виклик інерції, повільності, бюрократії, низькій якості роботи, недолікам спеціалізації, несприйняттю ризиків, низькій дохідності, конфліктам інтересів” [8, с.22].

Суттєво повинна замінитися роль банку в складі ФПГ. Як правило, нині роль банку полягає в обслуговуванні потреб промислового підприємства, тобто в підпорядкованому функціонуванні. Банк, зазвичай, служить для забезпечення підприємства необхідними грошовими коштами. Досить незначна роль банківського капіталу реалізації інвестиційних проектів. Крім того, до складу груп входять невеликі банки, капітал не забезпечує потреби підприємств у фінансових ресурсах для нормального розвитку в умовах ринкової конкуренції.

Більш життєздатними є ті ФПГ, у яких банк виконує роль фінансового центру групи. У такому випадку банк стоїть у центрі грошових потоків груп і керує ними. Разом з тим банк виступає в групі як рівноправний партнер і компетентний порадник. Будь-яка інша роль банку в складі ФПГ неминуче зумовлює втрату притаманних йому функцій і, у результаті, життєздатності об'єднання. Саме така роль притаманна банкам у ФПГ, які успішно існують і розвиваються в країнах Західної Європи та Північної Америки.

Висновки. Створення фінансово-промислових груп у ринкових умовах є об'єктивною необхідністю. У першу чергу, вони формуються для акумуляції грошових ресурсів, необхідних для забезпечення інвестиційних потреб. При цьому йдеться про повну скоординованість і спрямованість мобілізації та використання фінансового капіталу. Це дає можливість вирішити низку проблем, у т. ч. і щодо активізації інвестиційних процесів у промислових підприємствах, які входять до складу груп, а саме:

- рівень управління сукупним фінансовим капіталом у межах ФПГ значно зростає, що відповідає вимогам реалізації інвестиційних проектів;
- чітко вибудовані ієрархічно, ФП є більш ефективними в реалізації інвестиційних проектів в умовах недостатності фінансових ресурсів і жорсткої ринкової конкуренції;

- скоординованість діяльності фінансової і промислової складових груп дає можливість збільшити їх економічний потенціал, а значить, і прибуток, який отримує кожен із членів груп;
- банківська установа отримує можливість довгострокової співпраці з іншими членами груп, що, у свою чергу, забезпечує отримання прибутку в більш віддаленій перспективі, також зменшує ризик банківської діяльності;
- промислове підприємство в складі ФПГ має можливість залучити дешеві фінансові ресурси для реалізації своїх інвестиційних потреб і, крім того, за рахунок власних ресурсів покривати інші потреби;
- для всіх учасників ФПГ значно зменшується ризик від реалізації інвестиційних проектів.

1. Ильенкова С. Д. Инновационный менеджмент / С. Д. Ильенкова. – М. : Банки и биржи, ЮНИТИ, 2000. – 398 с.
2. Носова О. В. Инвестиційна привабливість підприємства / О. В. Носова // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 1 (2).
3. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент / И. А. Бланк. – К. : МП ИТЕМ Лтд, Юнайтед Лондон Трейд Лимитед, 1995. – 447 с.
4. Гайдучький А. П. Оцінка інвестиційної привабливості економіки / А. П. Гайдучький // Економіка і прогнозування. – 2004. – №3. – С. 119–128.
5. Косова Т. Д. Фінансові інститути в системі управління інвестиційним процесом [Текст] : монографія / Т. Д. Косова ; ДонНУЕТ ім. Михайла Туган-Барановського. – Донецьк, 2008. – 338 с.
6. Денисенко М. П. Банківська система, промислово-фінансові групи на фондовий ринок як фактори активізації інвестиційної діяльності / М. П. Денисенко, О. М. Денисенко. – К. : Наук. світ, 2001. – 56 с.
7. Деринг Ханс Ульрих. Универсальный банк – банк будущего. Финансовая стратегия на рубеже века / Ханс Ульрих Деринг ; пер. с нем. – М. : Междунар. отношения, 1999. – 384 с.